

DOI: <https://doi.org/10.61491/yk.15.2023.8068>

**ფრიდონ ხალვაშის „სამი სიმონეთი“ და
რამდენიმე ფრაგმენტი
საქართველოს ისტორიიდან**

**Fridon Khalvashi's „Sami Simoneti (Three Simoneti)“
and Some Fragments
from the History of Georgia**

მალხაზ ჩოხარაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ბათუმი

მურმან გორგოშაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ბათუმი

Malkhaz Chokharadze

Shota Rustaveli State University
Georgia Batumi

Murman Gorgoshadze

Shota Rustaveli State University
Georgia Batumi

აბსტრაქტი

ფრიდონ ხალვაშის ლექსი „სამი სიმონეთი“ დაწერილია 1970 წელს. ლექსის იდეურ საფუძველს საქართველოს ისტორია ქმნის, ასევე, ხალხში გავრცელებული ზეპირი ისტორიები, რომლის თანახმად ოსმალთა შემოსევების დროს აჭარაში, ჭოროხისპირას მდებარე სოფელ სიმონეთიდან მოსახლეობის ნაწილი აიყარა, იმერეთში გადასახლდა და თავიანთ ახალ დასახლებას ისევ სიმონეთი უწოდა. მესამე სიმონეთი, საანალიზო ლექსის მიხედვით, თურქეთში მდებარეობს და იგი მუჰაჯირთა დაარსებულია. საქარიას პროვინციის გეივეს რაიონის სოფელ ილიმბეში მართლაც ფიქსირდება ტოპონიმი სიმონეთი, რომელიც მიგრანტების მიერ მოტანილი და დამკვიდრებული სახელია ერთ-ერთი უზნისა. ილიმბეში ქართველ მუჰაჯირთა, კერძოდ, მარადიდიდან და აჭარის სიმონეთიდან მე-19 საუკუნის ბოლოს გადასახლებული მუჰაჯირების შთამომავლები

ცხოვრობენ.

ლექსის თემატური რკალი, სათაურის გარდა, გაცხადებულია ეპიგრაფში: „მე ვიცნობ სამ სიმონეთს: პირველი სოფელი ჭოროხთანაა, მეორე – იმერეთში, მესამე – ბურსასთან, თურქეთში“.

ნაშრომში განხილულია ფრიდონ ხალვაშის აღნიშნული ლექსი, ასევე, სამი სოფლის წარსულისა და თანამედროვეობის ის დეტალები, რომლებიც პირდაპირ უკავშირდება რეალობის მხატვრულ ინტერპრეტაციას – იგულისხმება პოეტური ხატების მიმართება ობიექტურ რეალობასთან. შესაბამისად, ანალიზისთვის მხატვრულ ტექსტებთან ერთად გამოყენებულია როგორც საისტორიო თხზულებები, ასევე, კოლექტიური მეხსიერების მასალები: ხალხური ისტორიები, ლეგენდები, გამითებული თუ გაზღაპრებული ნარატივები...

ნიშანდობლივია, რომ ძველ თუ ახალ ხალხურ ისტორიებთან ერთად სიმონეთელთა თანამედროვე კონტაქტების შთამაგონებელი მხატვრული ტექსტებიც აღმოჩნდა.

ცალკეულ პირთა ინტენსიური კონტაქტები 90-იან წლებში დაიწყო. 2001 წელს შედგა პირველი ორგანიზებული შეხვედრები სოფლების წარმომადგენლებს შორის აჭარასა და იმერეთში. 2003 წელს იმერეთიდან აჭარაში ჩამოიტანეს მოზრდილი ქვის ჯვარი და სოფლის თავში დაამონტაჟეს. 2023 წლის მაისში დაიწყო ეკლესიის საძირკვლის გათხრა. 23 მაისს, სვიმონ კანანელის ხსენების დღეს, საძირკველი აკურთხეს. ხალხური ისტორიის კიდევ ერთი გამოძახილი ისაა, რომ ეკლესიის მშენებლობა დაიწყო სვიმონ კანანელის სახელობე.

საკვანძო სიტყვები: ფრიდონ ხალვაშის პოეზია, ლექსი „სამი სიმონეთი“, გადმოცემები სოფელ სიმონეთზე.

ABSTRACT

Fridon Khalvashi's poem „Sami Simoneti (Three Simoneti)“ was written in 1970. The ideological basis of the poem is the history of Georgia, along with the oral stories spread among the people. According to these stories, during the Ottoman invasion, part of the population from the village of Simoneti, located on Chorokhispira in Adjara, moved to Imereti and named their new settlement Simoneti. The third Simoneti, according to the analysis of the poem, is located in Turkey and was founded by Muhajirs. In the village of Ilimbei, Gayve District, Sakarya Province, the toponym Simoneti is indeed recorded, as it is the name of one of the districts established by migrants. Descendants of Georgian emigrants, particularly those from Maradidi and Simoneti of Adjara at the end of the 19th century, live in Ilimbei.

The thematic arc of the poem, in addition to the title, is announced in the epigraph: „I know three Simoneti: the first village is near Chorokh, the second - in Imereti, the third - near Bursa, Turkey“. The article discusses Fridon Khalvashi's

poem and the details of the past and present of the three villages, which are directly related to the artistic interpretation of reality. This involves the relation of poetic imagery to objective reality. Accordingly, along with artistic texts, both historical writings and collective memory materials are used for analysis: folk stories, legends, written or fictionalized narratives.

It is significant that, along with old and new folk stories, inspiring artistic texts of modern contacts with Simoneti were also found. Intensive contacts between individuals began in the 90s. In 2001, the first organized meetings between representatives of the villages in Adjara and Imereti were held. In 2003, a large stone cross was brought from Imereti to Adjara and installed at the head of the village. In May 2023, the foundation of a church was begun. On May 23, the day of commemoration of Simon the Canaanite, the foundation was consecrated. Another echo of folk history is that the construction of the church began in the name of Simon the Canaanite

Keywords: Poetry of Fridon Khalvashi, poem „Three Simoneti,“ narratives about the village of Simoneti.

„სამი სიმონეთი“

ფრიდონ ხალვაშის „სამი სიმონეთი“ დაწერილია 1970 წელს. ლექსის იდეურ საფუძველს საქართველოს ისტორია ქმნის. უფრო ზუსტად, სამხრეთ საქართველოს ისტორიის ტრაგიკული ფურცლები. ლექსი სერგო კლდიაშვილს ეძღვნება და თემატური რკალი, სათაურის გარდა, გაცხადებულია ეპიგრაფში: „მე ვიცნობ სამ სიმონეთს: პირველი სოფელი ჭოროხთანაა, მეორე - იმერეთში, მესამე - ბურსასთან, თურქეთში“ (ხალვაში 2000: 137).

სათქმელის მხატვრული ინტერპრეტაცია ემყარება მონოლოგს: ლექსი აჭარაში ჭოროხთან არსებული სოფლის მონოლოგია. სოფელი ადამიანური ენით გვიამბობს თავგადასავალს, რომელიც „ცეცხლია იმხელა, ჰგავს სამასი წლის ჩაუმქრალ კოცონს“... ბუნებრივია, „სამას წელში“ იგულისხმება ოსმალეთის აგრესია, სამხრეთ საქართველოს დაპყრობა და იქ ბატონობა. ამ ისტორიული მოვლენების შედეგი იყო მოსახლეობის გამაჰმადიანება. ოსმალთამდე სოფელი ჩვეულებრივი ქართული სოფლის ცხოვრებით ცხოვრობდა და საამაყოც ბევრი ჰქონდა:

„ჩემი ზარი რეკავდა,

ჩემი ჯვარი ენთო,

ცა მეხურა, ვით თამარს გვირგვინი“, – ასე ათქმევინებს სოფელს პოეტი.

ოსმალთის შემდეგ ვითარება შეიცვალა. გამაჰმადიანების პროცესი თაობათა ცნობიერების ისტორიაც იყო. ვინც ომიანობას გადაურჩა, არჩევანის წინაშე დადგა. სიმონეთელთა ნაწილმა საქრისტიანო საქართველოს მიაშურა და იქ დასახლდა:

მომადგა მაჰმადი, გული ვერ მიენდო...

თავს უშველა მკვიდრმა ჩემმა სირბილით.

იმერეთში მიაგნო სწორედ ჩემფერ ალაგს,

ფუძე ჩადო, წერგი ჩარგო, დაირქვა სიმონეთი...

ჭოროხისპირა სოფელში ვინც დარჩა, გამაჰმადიანდა, თუმცა მიწა-მამულის სიყვარული, ქართული ცნობიერება, დედაენა შეინარჩუნა და შეინახა:

მერე ალაჰს მე ქართულად

დავუძახე ღმერთი, –

რალა მექნა, ჩვენებურად

ვუერთგულე რწმენას,

მაგრამ ორივ სიმონეთში

გვწამდა მხოლოდ ერთი, –

საქართველო და ქართული,

ჩემი ნენეს ენა.

ავბედიტმა დრომ იმერეთისა და აჭარის სიმონეთში მცხოვრებ ძმებს დიდი ხნით მოუსპო ურთიერთობის შესაძლებლობა. თუმცა მიგრაციათა ისტორია არც ამით დასრულებულა: სამუსლიმანო საქართველო, ქვეყნის სხვა ნაწილებთან ერთად, რუსეთის შემადგენლობაში მოექცა. ერთი იმპერია მეორემ შეცვალა. რუსეთ-ოსმალეთის ომებს ახალი უბედურება მოჰყვა – მუჰაჯირობა. ჭოროხისპირა სიმონეთიდან ბევრი აიყარა და თურქეთის სიღრმეში გადასახლდა:

რამხელაა დუნია, ეს ოხერი, ტიალი,

სახლკარმიტოვებულმა, გუდანაბადაკრულმა,

მუჰაჯირმა ბედკრულმა სად არ იხეტიალა...

ავტორი ეხება მუჰაჯირთა პირველი თაობის ტრაგიკული ცხოვრების დეტალებს. ბუნებრივია, ეს უბედურება ახალი საცხოვრებელი მიწა-მამულის ძებნელი სიმონეთელების ყოფაშიც აისახა:

ბოლოს სასოწარკვეთილს,

თურქეთს, ბურსას მახლობლად,

მოეწონა მალლობი მწვანე ჩვენებურივით,

დადგა ფაცხა, აშენა ბაღჩა და მოსახლობა

და უბიდან ნაფშვენი მიწა თესა პურივით.

სიმონეთი დაარქვა კარ-მიდამოს უმაღვე,

გული თუმც დაიამა, ტკივილები მეტია...

მიუხედავად ყველაფრისა, ლექსი მაინც ოპტიმისტურად სრულდება: ქართული სოფელი სულის სიმტკიცით გამოირჩევა და სიამაყის მთავარი საფუძველიც ეს არის:

სული ვერ წააქციეს...

მამულს შვილნი ვუმრავლეთ,

– ერთი ვიყავ, დღეს ქვეყნად

სამი სიმონეთი ვარ.

რაც აქამდე ითქვა, ეს მხოლოდ ლექსის მოკლე წარდგინებაა. ქვემოთ შევხებით პოეტური ხატების მიმართებას, ერთი მხრივ, ობიექტურ

რეალობასთან, მეორე მხრივ – ლეგენდებთან. შესაბამისად, ვეყრდნობით როგორც საისტორიო თხზულებებს, ასევე, კოლექტიური მეხსიერების მასალებს, ხალხური ისტორიების გამითებულ თუ გაზღაპრებულ ინტერპრეტაციებს, ქართველ მუჰაჯირთა შთამომავლების დასახლებებში ჩვენი სამეცნიერო ექსპედიციების მასალებს და ა.შ.

სვიმონ კანანელი

სიმონეთში (აჭარაში) საეჭვოდ არ მიაჩნიათ, რომ სოფლის სახელწოდება სვიმონ კანანელიდან მომდინარეობს. მათი აზრით, ამ შესაძლებლობის ერთ-ერთი მყარი საფუძველი სიმონეთის ადგილმდებარეობაცაა.

მოციქულთა მიერ სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში ქრისტიანობის ქადაგების შესახებ მოსაზრებები მყარად არის დამკვიდრებული ისტორიოგრაფიაში. ქართლის ცხოვრება იუწყება, რომ ანდრია პირველწოდებული საბერძნეთისა და მცირე აზიის გავლით „შევიდა ქუეყანასა ქართლისასა, რომელსა დიდაჭარა ეწოდების“ (ქართლის ცხოვრება 1955: 39). ანდრია პირველწოდებულის, სვიმონ კანანელის, მატათას სამისიონერო მოღვაწეობის ადგილებად სხვადასხვა წყაროში დასახელებულია აფსარი, აჭარა, კლარჯეთი, ტაო, სამცხე და სხვანი (დიასამიძე 1999: 23, 29).

უძველესი დროიდანვე ზღვისპირიდან (მაგალითად, ძველი აფსარი-დან, ანუ გონიოდან) სწორედ ჭოროხისპირას გადიოდა მნიშვნელოვანი გზა, ერთი მხრივ, სამხრეთისკენ, ჭოროხის აუზის სიღრმისკენ, მეორე მხრივ, სამცხე-ჯავახეთისკენ – აჭარისწყლის ხეობის გავლით. ჭოროხის მარცხენა ნაპირზე, მახოში, რომელიც სიმონეთის მოსაზღვრე სოფელია, არცთუ მოზრდილ მდინარეზე, ჭოროხის შესართავთან, დღემდე მყარად დგას შუა საუკუნეების ქვის თალიანი ხიდი. ხიდის მიმდებარედ, წყაროსთან, დასტურდება ტოპონიმი **სასვენია**. გზის მონაკვეთებზე თვალსაჩინოა ქვაფენილისა თუ საფეხურების ნაშთები. სიმონეთს გადაღმა, ასევე, ჭოროხისპირა სოფელ მარადიდში შემორჩენილია ამ გზის შთამბეჭდავი ფრაგმენტები (მარადიდი 2020: 199)... ამდენად, საფუძველი ხალხში არსებული ლეგენდისა, რომ მოციქულთა საქართველოში მოგზაურობის გზა, შესაძლოა მართლაც გასულიყო სოფელ სიმონეთზე, ამავე ხალხის აზრით, ხსენებული გზის არსებობაცაა. გონიოდან კლარჯეთისკენ მიმავალი მოციქულები აუცილებლად გაივლიდნენ იმ ტერიტორიას, სადაც ახლა სოფელი სიმონეთია. შესაბამისად, გადაჭარბებული არ იქნება თუ ვიტყვით, რომ განსაკუთრებულ სიმბოლოურ მნიშვნელობას იძენს სიმონეთელთა განზრახვა სოფელში სვიმონ კანანელის სახელზე ეკლესიის აგებასთან დაკავშირებით.

მიგრაციათა ქრონიკა

ამ ეკლესიის ამზავს ქვემოთ მივუბრუნდებით. მანამდე შევხებით ხალხური ისტორიის იმ ფრაგმენტს, რომელიც ლექსში აისახა. იგი გაცილებით უფრო გვიანდელ ეპოქას ეხება და მიემართება როგორც აჭარის, ასევე იმერეთის სიმონეთს.

ამ ისტორიის თანახმად, ოსმალების დაპყრობითი ომების დროს, მას შემდეგ, რაც სამხრეთი საქართველოს მიწა-წყალი თანდათან მოექცა ოსმალეთის იმპერიაში, ქრისტიანული მრწამსის გადასარჩენად ჭოროხისპირა სიმონეთის მოსახლეობის ნაწილი აიყარა, იმერეთამდე იარა და იქ დასახლდა. ახალ დასახლებას ისევ სიმონეთი უწოდა.

დღეს ამ ლეგენდის შესახებ ორივე სოფელში იციან. მაინცდამაინც ჭოროხისპირა სიმონეთთან დაკავშირებული ძველი ისტორიების მოძიება ჭირს, მაგრამ სამხრეთიდან მიგრირებულთა ხსოვნას თანამედროვე მოსახლეობის მეხსიერებაც ინახავს... არაერთ კითხვას ზადებს სოფლის სახელის ხალხური ეტიმოლოგიაც. ცხადია, მეცნიერებაში ამ საკითხთან დაკავშირებით სხვა მოსაზრებები ფიგურირებს (ჯაჯანიძე 1968: 4; ჭუმბურიძე 1987: 500, საითაძე 1918: 9 და სხვ.)... მაგრამ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში მთავარი ის კი არ არის, ზეპირი ისტორიის რომელიმე შრეს გავიზიარებთ თუ არა, არამედ ის, რომ ასეთი ისტორია არსებობს და იგი ადამიანურ ურთიერთობათა ახალი რეალობის საფუძველი ხდება.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ ჭოროხის აუზი (და არა მხოლოდ ჭოროხის აუზი) იცნობს ქართველთა მიგრაციის ანალოგიურ მაგალითებს. რაკილა ჩვენი მიზანი არ არის მიგრაციათა გეოგრაფიის კვლევა. მხოლოდ რამდენიმე მაგალითს მოვიყვანთ და ამას დავეჯერდებით:

1. უპირველესად დავიმოწმებთ ექვთიმე თაყაიშვილს, რომელიც ოსმალეთის პერიოდის ტაო-კლარჯეთის შესახებ წერდა: „ვისაც არ სურდათ გამაჰმადიანება, გადასახლდნენ ქართლში, კახეთში, იმერეთში, გურიაში. ამათ რიცხვში უფრო წარჩინებული გვარები არიან: შალიკაშვილი, ციციშვილი, ავალიშვილი, ჯაყელი, დიასამიძე, გოგორიშვილი, თავდგირიძე, ხიმშიაშვილი, კაკვასიძე, დოლენჯიშვილი, ხერხეულიძე, თაქთაქიშვილი, ქობულაშვილი (ქობულისძე), სუმბათაშვილი, ზედგენიძე, თუხარელი, გუგუნავა და სხვანი“ (თაყაიშვილი 2016: 431).

2. რაკილა გადასახლებულ წარჩინებულ გვართა შორის დასახლებულია შალიკაშვილიც, ძალაუნებურად გვახსენდება სერგო კლდიაშვილის (კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ, რომ ლექსი სერგო კლდიაშვილს ეძღვნება) ჩანაწერი: „ჩემი ახალგაზრდობის წლებში სიმონეთში ცხოვრობდა გლეხი ოქრუა ლიკლიკაძე. ღრმად მოხუცი იყო. ძველი ამბების მოყოლა უყვარდა... ერთხელ მან მითხრა: – თქვენ, კლდიაშვილები, მესხეთიდან გადმოსულები ხართ. წინანდელი თქვენი გვარი შალიკაშვილი იყო. როცა თურქებმა მესხეთი დაიპყრეს, მაშინდელი ჩვენი მეფე იქედან გადმოვიდა იმერეთში. მესხეთიდან თან გადმოჰყვა თქვენი წინაპარი კლდია შალიკაშვილი და აქ, სიმონეთში, დასახლდა. ახლა აქ რომ ფანჯულიძეები, სულამანიძეები, საპანაძეები, გიორგაძეები და ლიკლიკაძეები სახლობენ, ესენიც მესხეთიდან გადმოსული არიანო“. სერგო კლდიაშვილი მიუთითებს, აგრეთვე, კონკრეტული დოკუმენტის შესახებ, რომელშიც შალიკაშვილთა და სხვათა მიგრაციის ამბავი დასტურდება (საითაძე 2018: 13).

3. იური სიხარულიძე მდინარე ჭოროხთან, სოფელ მარადიდში, (ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი) ქუთურეთის უბანში მიუთითებს

ტოპონიმ „თოდრიეთის“ არსებობის შესახებ. მარადიდი კლარჯეთის, კერძოდ, ლივანას (ნიგალის, ლიგანის) ერთ-ერთი განაპირა სოფელია სიმონეთის ზემოთ. მკვლევარი აღნიშნავს, რომ ამჟამად თოდრიები ქუთურეთს აღარ ჩანან. მაგრამ „ლივანიდან მოსულების“ ხსოვნა დღემდე შემონახული აღმოსავლეთ გურიაში (სოფ. იანეული) მოსახლე თოდრიებში (სიხარულიძე 1995:10).

4. ჭოროხის აუზში გაფანტული ტოპონიმები მრავალგვარი ვარაუდის საფუძველს ქმნის, მით უმეტეს, რომ ჯერაც შესაძლებელია დეტალების ძიება, მიგრაციების დინამიკასა თუ სხვა ფაქტორებზე მსჯელობა. ყოველ შემთხვევაში, ცხადია, რომ ეს ვითარებაც ქართული რეალობის ნატეხებია, თანაც – არცთუ მწირად შემორჩენილი... ამგვარი ტოპონიმები მრავლადაა შავშეთ-კლარჯეთშიც და ტაოშიც. აქ მხოლოდ დავასახელებთ ჩვენ მიერ წლების განმავლობაში ჩაწერილ ზოგიერთ ტოპონიმს, ხოლო ასოციაციებზე აღარ ვილაპარაკებთ. ისედაც ცხადია, რომ ეს მცირედიც საკმაოდ საინტერესო სურათს ქმნის და ვითარების მრავალგვარი ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა: გორგოშეთი, გამიშეთი, კახიეთი, მიქელეთი, წითელეთი, მახათეთი, დევაძევი, დოლენჯიანკარი, კრავეკარი, დვალეკარი, პანდაძე, ქურდაძე, ჯარბაზე/ჭარბაძე, ბალაძე, ბუკაძე, კილაძე, შარაძე და სხვანი (ტაო 2020: 491).

ეს მაგალითები უფრო იმისთვის მოგვყავს, რომ კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ ომიანობის პერიოდში სამხრეთ საქართველოდან მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილის აყრა-გადასახლების თავისებურებანი, რაც მწერალს (ამ შემთხვევაში „სამი სიმონეთის“ ავტორს) ობიექტური რეალობის მხატვრულ ინტერპრეტაციათა მრავალმხრივ შესაძლებლობას აძლევდა. არც ისაა საეჭვო, რომ ეს მხატვრული ინტერპრეტაცია სწორედ რეალობასთან მიმართებით არის საინტერესო, მიუხედავად იმისა, კონკრეტულად ჭოროხისპირა სიმონეთიდან ჩასახლებულის ხსოვნა შემორჩა თუ არა იმერეთის სიმონეთის თუნდაც ერთ ოჯახში. ან კიდევ, სიმონეთი აჭარიდან წაღებული ტოპონიმია თუ ადგილობრივი, ჯერ კიდევ ოსმალობამდეა გაჩენილი თუ ოსმალობის ჟამს, ძველი სვიმონეთია თუ სომიანეთი...

სიმონეთიდან სიმონეთამდე: 21-ე საუკუნე

როგორც ჩანს, ძველ თუ ახალ ხალხურ ისტორიებთან ერთად მხატვრული ტექსტებიც აღმოჩნდა შთამაგონებელი იმისა, მეოცე საუკუნის მიწურულს სიმონეთლებმა ერთმანეთი რომ მოიკითხეს, მოძებნეს და იპოვეს კიდევ.

ჯერ იყო ცალკეულ პირთა ინტენსიური კონტაქტები 90-იან წლებში, მერე – ორგანიზებული შეხვედრები სოფლების წარმომადგენლებს შორის. ჭოროხისპირა სიმონეთში ერთ-ერთ ასეთ შეხვედრას ფრიდონ ხალვაშიც ესწრებოდა და იქაც წაიკითხა უკვე ყველასთვის ნაცნობი ლექსი „სამი სიმონეთი“.

პირველად იმერეთიდან ჩამოვიდნენ აჭარაში 2001 წლის 7 მაისს. ეს იყო მოციით და სითბოთი გამორჩეული შეხვედრა. იმავე

წელს, შემოდგომაზე, 13 სექტემბერს, იმერეთში ჩავიდნენ აჭარის სიმონეთიდან, საჩუქარიც სიმბოლური შეარჩიეს: ტრადიციული ქართული ჩუქურთმებიანი აკვანი. ანალოგიური შეხვედრები იყო 2002 და 2003 წლებში, ისევ 7 მაისს და 13 სექტემბერს. 2003 წელს იმერეთიდან საჩუქრად ჩამოიტანეს ქვის მოზრდილი ჯვარი, რომელიც დამონტაჟდა სოფელში (იმ ადგილს „წიფლები“ ჰქვია). იმავე წლებში დაიწყო საუბარი ჭოროხისპირა სიმონეთში ეკლესიის მშენებლობაზე.

მისტიკური შრე ძველი და ახალი ისტორიის ამ ფრაგმენტებისა ისაა, რომ, როგორც ითქვა, თქმულების თანახმად, მოსახლეობის ნაწილი ჭოროხისპირა სიმონეთიდან რწმენისა და სიცოცხლის გადასარჩენად აიყარა. სოფელი კი დიდი ხნის განმავლობაში იყო ოსმალო დამპყრობლის ხელში. შემდეგ იყო რუსეთის იმპერია, შემდეგ - საბჭოთა კავშირი და და ათეიზმის ეპოქა... მისტიკური წრე შეიკრა მაშინ, როცა იმერეთის სიმონეთიდან, სადაც, ხალხური ისტორიის თანახმად, იმ ძველ დროში ჭოროხისპირიდან გახიზნულები ჩასახლდნენ, ჩამოიტანეს ჯვარი... ვინ იცის, იქნებ იმ ჩასახლებულთა შთამომავლებმაც...

მიმდინარე წლის 6 მაისს, გიორგობას ჭოროხისპირა სოფლის ცენტრში, 2003 წელს დამონტაჟებული ჯვრის მახლობლად, დაიწყეს ეკლესიის საძირკვლის გათხრა. 23 მაისს, სვიმონ კანანელის ხსენების დღეს, საძირკველი აკურთხეს. ხალხური ისტორიის კიდევ ერთი გამოძახილი ისაა, რომ ეკლესიის მშენებლობა დაიწყო სვიმონ კანანელის სახელზე.

რაც შეეხება თურქეთის სიმონეთს, კონტაქტის მცდელობა იყო, მაგრამ ორგანიზებულ შეხვედრებამდე საქმე არ მისულა. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ისიცაა, რომ აჭარის სიმონეთში იმ ძველი მოსახლეობის შთამომავლთაგან ერთეულები თუ ცხოვრობენ. ჟამთა ავბედობით გამოწვეულმა მიგრაციებმა არაერთხელ დაცალა სოფელი და წასულთა ადგილებს ახალი მოსახლეობა იკავებდა - ახლოდან თუ შორიდან მოსულები...

მუჰაჯირობა და მესამე სიმონეთი

ჭოროხისპირა სიმონეთს, როგორც ითქვა, მიგრაციის კიდევ ერთი დიდი ტალღა შეეხო მუჰაჯირობისას: რუსეთ-ოსმალეთის 1878-79 წლების ომის შემდგომ მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი გადასახლდა. „სახლკარმიტოვებულმა, გუდანაზადაკრულმა, მუჰაჯირმა ბედკრულმა“ კი ბევრი იხეტიალა და თურქეთის შიდა პროვინციებში დამკვიდრდა. მართალია, მუჰაჯირთა დასახლებების შესახებ დღეს საკმაოდ ბევრი ინფორმაცია არსებობს, დაზუსტებით მაინც ვერ ვიტყვით, თურქეთში, ბურსას (შეიძლება იგულისხმებოდეს ბურსას პროვინცია ან ამ პროვინციის ცენტრალური ქალაქი) მახლობლად არსებულ სიმონეთში რომელ სოფელს გულისხმობდა ფრიდონ ხალვაში. ცნობილია, რომ პოეტი 1968 წელს თურქეთში იმყოფებოდა ქართველ მწერალთა ჯგუფთან ერთად, მას შეხვედრები ჰქონდა ქართველებთან სტამბოლში, ბურსაში და ა.შ. მოსალოდნელია მასპინძელ ქართველთა შორის სიმონეთელ მუჰაჯირთა შთამომავლებიც ყოფილიყვნენ; შესაძლოა ისიც, რომ პოეტს თავადაც ენახა სიმონეთი, როგორც მუჰაჯირთა შთამომავლების რომელიმე სოფელი ან

უბანი, ან გაეგონა მის შესახებ... დასაშვებია, აგრეთვე, 1970 წელს დაწერილ ლექსში ავტორს სიმონეთელ მუჰაჯირთა სოფლის არსებობა დაეშვა, როგორც შესაძლებლობა.

ნიშანდობლივია, რომ მუჰაჯირთა მრავალ დასახლებაში (განსაკუთრებით ნიგალიდან მიგრირებულთა დასახლებებში) ერთი საინტერესო ტენდენცია შეიმჩნევა: მუჰაჯირებს ახალი სამოსახლოსთვის ან მისი უბნებისთვის ბევრგან ფუძე-სოფლის სახელი უწოდებიათ. მართალია, ოფიციალური გეოგრაფიული ნომენკლატურა წინათაც არსებობდა და დღესაც არსებობს, მაგრამ ხალხის მეხსიერებამ ძველიც შეინახა. მაგალითად: ქოჯაელის, საქარიას, ბალიქესირის თუ სხვა პროვინციებში სოფლების ე.წ. შინაური მოხმარების ტოპონიმად დღემდეა შემორჩენილი მუჰაჯირთა ფუძესოფლების სახელები: ბორჩხა თოხვეთი, მურკვეთი, ქართლა, ზომოთა, ხატილა, ქომოთა ხატილა, გეველი, ავანა, არხვა და ა.შ. (ჩოხარაძე 2016: 86).

ტოპონიმი სიმონეთი 2018 წელს დავაფიქსირეთ საქარიას პროვინციის გეივეს რაიონის სოფელ ილიმბეიში. საქარია ბურსას მეზობელი, თურქეთის მარმარილოს ზღვის რეგიონში მდებარე პროვინციაა. ილიმბეის ერთ-ერთ უბანს ჰქვია აშკარად მიგრანტების მიერ მიტანილი „სიმონეთი“. სოფელში ზოგიერთი ჩვენი კითხვა უპასუხოდ დარჩა. უფრო იმიტომ, რომ „ზომო“ უბნებიდან (ფარცახი, სიმონეთი) ბევრმა იცვალა ადგილი და დაბლობისკენ „ჩამოჩოჩდა“. თუმცა გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ილიმბეი მარადიდელ მუჰაჯირთა შთამომავლების სოფელია (მარადიდი 2020: 178), ხოლო მუჰაჯირობის პერიოდში ჭოროხისპირა სიმონეთი ქვედა მარადიდის თემის ნაწილად ითვლებოდა (ფრენკელი 2012: 175); საყურადღებოა ერთი დეტალიც: სოფელში გვითხრეს, რომ დიდი ხნის წინათ აქ აქჩაკოჯადან (დუზჯეს პროვინცია) გადმოსახლებულა ქართული ოჯახები. მეორე მხრივ, აქჩაკოჯას რაიონის სოფელ მელენაღზიშიც გვიამბეს იქიდან ილიმბეიში გადასახლებული ოჯახების შესახებ. მეტის დაკონკრეტება ვერც იქ შეძლეს, მაგრამ ნიშანდობლივია, რომ მელენაღზის ქართული მოსახლეობის ნაწილი სიმონეთელია.

საქარიას პროვინციაში სიმონეთელ მუჰაჯირთა შთამომავლები ცხოვრობენ, აგრეთვე, ქოჯაალის რაიონის სოფელ დემირაჩმაში და, შესაძლოა, ქოზლუქშიც (ჩოხარაძე 2016: 114). საკუთრივ ბურსას პროვინციაში სიმონეთელ მუჰაჯირთა შთამომავლების დასახლება ჩვენ არ შეგვხვედრია, თუმცა გამორიცხვით ვერ გამოვრიცხავთ.

სიმონეთიდან გადასახლებულ მუჰაჯირთა შთამომავლები ცხოვრობენ თურქეთის შავი ზღვის რეგიონის პროვინციებშიც, მაგრამ, ბუნებრივია, ამჯერად მხოლოდ „ბურსას მახლობლად“ მდებარე დასახლებებს ვეხებით.

ამრიგად, ცხადია, რომ „სამი სიმონეთი“ რეალობის თავისებური და საინტერესო მხატვრული ინტერპრეტაციაა და ხსენებული სოფლების წარსულისა და თანამედროვეობის არაერთ დეტალს უკავშირდება. იგულისხმება, უპირველესად, პოეტური ხატების მიმართება ობიექტურ რეალობასთან და მათ შორის თანამედროვე სიმონეთელთა ცხოვრებასთან.

გამოყენებული ლიტერატურა

- დიასამიძე 1999:** დიასამიძე ბ., ქრისტიანობის ისტორიისათვის დასავლეთ საქართველოში. ბათუმი, 1999.
- თაყაიშვილი 2016:** თაყაიშვილი ე., თხზულებანი ოთხ ტომად, ტომი I. თბილისი, 2016.
- კლდიაშვილი 1975:** კლდიაშვილი ს., თხზულებათა კრებული, ტომი III. თბილისი, 1975.
- მარადიდი 2020:** მარადიდი, მონოგრაფია. ავტორები: მალხაზ ჩოხარაძე, მამია ფალავა, ნათელა ფარტენაძე, თინა შიომვილი, ზაზა შაშიკაძე, რუსლან ბარამიძე, თამარ ჩოხარაძე. თბილისი, 2020.
- საითიძე... 2018:** საითიძე გელა (გიორგი) , საითიძე გოჩა, სიმონეთი და მისი ერთი „ნიჭით დაჯილდოებული ოჯახი“. თბილისი, 2018.
- სიხარულიძე 1995:** სიხარულიძე ი, ნიგალი. ბათუმი, 1995.
- ტაო 2020:** ტაო, მონოგრაფია, ავტორები: მამია ფალავა, მერი ცინცაძე, მათა ბარამიძე, მალხაზ ჩოხარაძე, თინა შიომვილი, რამაზ ხალვაში, ნუგზარ მგელაძე, ზაზა შაშიკაძე, მერაბ ხალვაში, ჯიმშერ ჩხვიმიანი, ჯემალ კარალიძე. ბათუმი, 2020.
- ფრენკელი 2012:** ფრენკელი ალ., ნარკვევები ჩურუქ-სუზე და ბათუმზე. თბილისი, 2012.
- ქართლის ცხოვრება 1955:** ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილია ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, ტომი I. თბილისი, 1955.
- ჩოხარაძე 2016:** ჩოხარაძე მ., ქართული ენის გეოგრაფია თურქეთში, წიგნი I, მარმარილოს ზღვის რეგიონი. ბათუმი, 2016.
- ჭუმბურიძე 1987:** ჭუმბურიძე ზ., დედაენა ქართული. თბილისი, 1987.
- ხალვაში 2000:** ხალვაში ფ., თხზულებანი სამ ტომად, ტომი I, თბილისი, 2000.
- ჯაჯანიძე 1968:** ჯაჯანიძე პ., სომიანეთი-სიმონეთი (ტოპონიმიკური ძიებანი), გაზეთი „ქუთაისი“, 27 თებერვალი. ქუთაისი, 1968.